

ВИЗНАЧЕННЯ ШЛЯХІВ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ У ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНІЙ СЛУЖБІ

Шматенко О.П., Притула Р.Л., Семенченко Г.Б., Лихота А.М

Українська військово-медична академія

Резюме. *Проведений аналіз стану медикаментозного забезпечення військовослужбовців. Визначені основні проблеми раціонального використання лікарських засобів і основні шляхи вирішення даної проблеми з урахуванням особливостей функціонування військово-медичної служби. Створений алгоритм розробки формулярних переліків лікарських засобів для медичних частин і закладів Збройних Сил України.*

Ключові слова: *лікарські засоби, раціональне використання, формулярний перелік.*

Вступ. В останні роки в вітчизняній та зарубіжній медичній літературі з'явилася значна кількість статей, присвячених вирішенню проблем раціонального використання лікарських засобів [3,8,11]. Така увага до цієї проблеми пояснюється обмеженістю матеріальних і фінансових ресурсів системи охорони здоров'я, що потребують оцінки доцільності їх розподілу. Зупиняючись на актуальності дослідження раціонального використання лікарських засобів в військово-медичній службі необхідно відзначити, що на сьогоднішній день в Україні створена стала система постачання медикаментів на вітчизняний фармацевтичний ринок (рис 1), яка об'єднує функції і процеси просування та реалізації лікарських засобів (ліцензування, оцінка і реєстрація препаратів, інспекція, контроль якості, контроль інформації і просування, контроль безпечності і ефективності лікарських засобів). Забезпечують функціонування створеної системи технічні елементи, до яких відносяться – стандарти, норми, специфікації, процедури, керівництва. Функціонування системи постачання лікарських засобів передбачається на всіх рівнях, починаючи з центрального і закінчуючи місцевим [14].

Узгоджена діяльність всіх суб'єктів системи медикаментозного постачання створила умови стрімкого розширення асортименту і станом на кінець січень 2012 року в Україні зареєстровано понад чотирнадцять тисяч найменувань лікарських засобів. Разом із зростанням кількості препаратів виникає проблема їх раціонального вибору для реалізації сучасних медичних технологій. Тому однією з основних умов покращення діяльності військово-медичної служби є оптимальне забезпечення лікарськими засобами в рамках жорстких фінансових обмежень закупівлі медикаментів [10].

Метою наших досліджень стало визначення основних проблем раціонального використання лікарських засобів в військово-медичній службі та можливі шляхи їх вирішення. Матеріали та методи досліджень.

Об'єктами наших досліджень були статистичні дані щодо захворюваності військовослужбовців, стан медикаментозного забезпечення, довідники лікарських засобів.

Для досягнення поставленої мети дослідження використовувалися відомі методи – системно-оглядовий, документальний, статистичного аналізу.

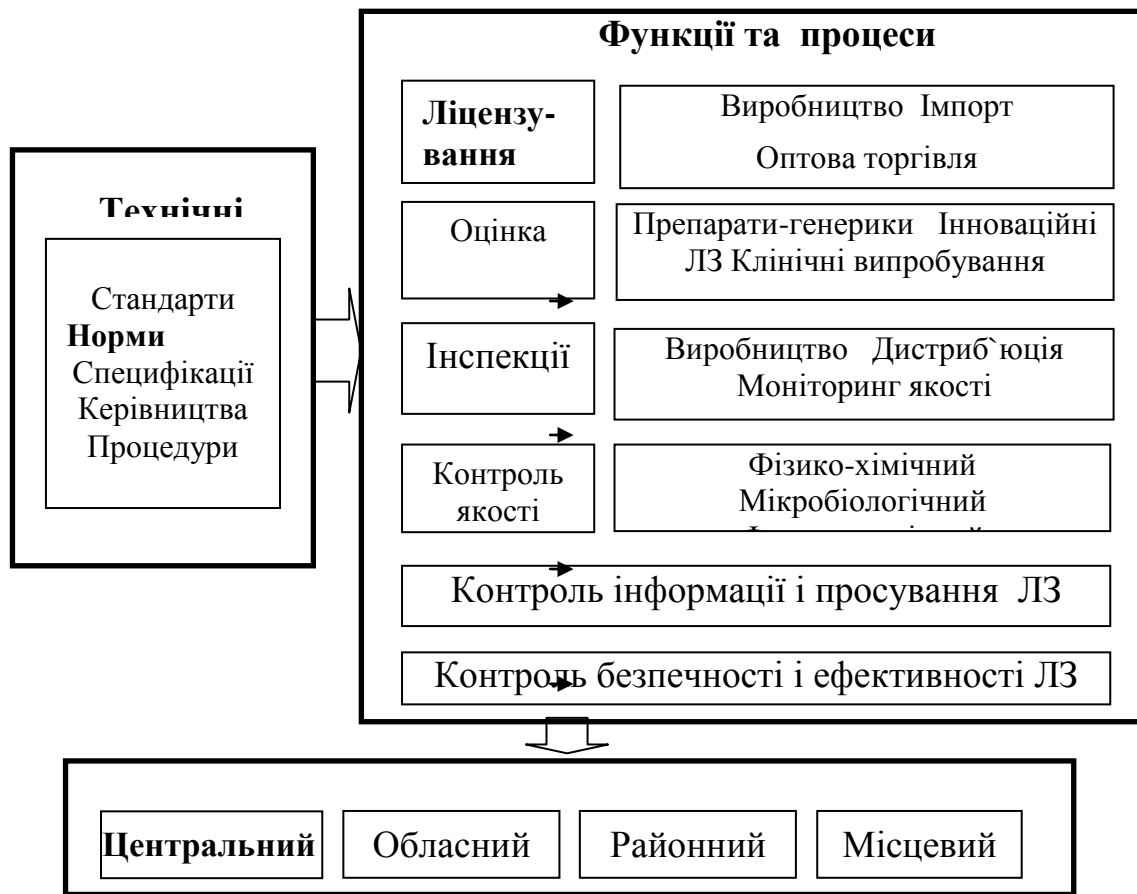

Рис 1. Система медикаментозного постачання України

Результати та їх обговорення. На підставі проведених досліджень встановлено, що раціоналізація медикаментозного забезпечення і створення ефективної системи надання медичної допомоги військовослужбовцям неможливі без аналізу і вирішення деяких основних проблем, які постали перед військово-медичною службою.

По-перше, правильний розподілу фінансування закупівлі певних груп лікарських засобів і подальше їх відповідне використання за призначення не можливе без вивчення структури та рівня захворюваності військовослужбовців, які можуть бути встановлені за статистичними даними, інформацією з історій хвороб та карток амбулаторних хворих.

При цьому захворюваність повинна пов'язуватися з дислокацією військових частин та військово-медичних установ, умовами несення служби, соціальними факторами, специфічністю контингенту хворих (переважно чоловіки), значною кількістю пенсіонерів і осіб, які мають право на отримання медичної допомоги тощо [10,12].

Перелічені фактори впливають не тільки на визначення тактики лікування і вибір необхідних медикаментів на сучасному етапі, а правильне визначення основних нозологічних форм, які будуть переважати в загальній структурі захворюваності та спрогнозувати тенденції розвитку хвороби в

специфічних умовах несення служби, що дасть змогу провести необхідну лікувально-профілактичну роботу і визначити оптимальний асортимент лікарських засобів відповідно до прогнозуємої захворюваності.

Наступною проблемою, яку необхідно вирішити на шляху оптимізації медикаментозного забезпечення, повино стати проведення раціонального призначення медикаментів для конкретного хворого. Раціональне призначення залежить від рівня професійної освіченості лікаря, джерел отриманої інформації про обрані препарати, стереотипів в виборі схем лікування [9,13]. Слід зазначити, що інформацію про той чи інший препарат необхідно черпати з авторитетних в науковому світі видань, які містять тільки науково підтвержені відомості про фармакотерапевтичну дію препарату. В цьому випадку лікар матиме об'єктивні дані не тільки про лікувальні ефекти обраного медикамента, а й можливу побічну або небажану дію препарату, взаємодію його з іншими лікарськими засобами, продуктами харчування, особливості впливу на організм в залежності від віку, статі хворого тощо. Крім того, інформація з цих довідників дає змогу проводити відповідну генеричну заміну лікарських засобів, що також сприяє зниженню витрат на лікування військовослужбовців. Адже відомо, що препарати-генерики в декілька разів дешевше відповідних оригінальних препаратів. Це покращує якість медикаментозного забезпечення, але разом з тим викриває наступну проблему, яку необхідно вирішувати при введенні засад раціонального використання лікарських засобів.

Цією проблемою є проблема доброякісності лікарських засобів. На жаль, на вітчизняному фармацевтичному ринку обертається досить велика кількість препаратів сумнівної якості, або таких, які мають низьку ефективність і безпечність. Експертами ВООЗ також висловлюється стурбованість з приводу експорту-імпорту підробних, неякісних та недостатньо стандартизованих лікарських засобів. Відомо, що частина таких препаратів представлена на фармацевтичному ринку України, який є основним постачальником лікарських засобів військово-медичної служби. Динаміка виявлення фальсифікованих лікарських засобів в Україні невтішна, кількість фальсифікатів за останні роки збільшилася майже втричі [1].

Найпоширенішими фальсифікованими препаратами, вилученими з обігу в Україні, виявилися кардіологічні і антимікробні засоби, тобто такі, що користуються найбільшим попитом і коштують досить дорого.

Виходячи з цього, при виборі препарату перевагу слід віддавати медикаментам, які виробляються на фармацевтичних підприємствах з перевіреною репутацією, де виробництво організовано у відповідності з вимогами GMP [12].

Основною проблемою, вирішення якої зумовлює раціональне використання лікарських засобів, є визначення клінічної та економічної ефективності лікування. Інструментом проведення таких досліджень є методи фармакоекономічного аналізу, основними з яких є метод вартість-ефективність, витрати-вигода, мінімізація вартості, вартість захворювання [7].

Фармакоекономічний аналіз ефективності медикаментозної терапії включає в себе виявлення, розрахунок і порівняння всіх витрат та наслідків застосування (позитивних і негативних) лікарських засобів [2]. Адже відомо, що вартість препарату являється лише частиною загальних витрат на лікування.

Крім вартості використаних медикаментів на реалізацію медичних технологій в частина і закладах військово-медичної служби, основні види витрат включають [4,5]:

- витрати на застосування допоміжних матеріалів, розчинів, шприців тощо;
- витрати на зарплатню медичного персоналу;
- витрати на проведення функціональних і лабораторних досліджень для визначення ефективності лікування;
- витрати на зберігання і транспортування лікарських засобів тощо.

Досвід інших країн та цивільних закладів охорони здоров'я показує, що в деяких випадках вигідніше застосовувати лікарські засоби з більшою вартістю при умові, що це зменшить використання інших препаратів, знизить частоту виникнення побічних ефектів, витрати на оплату праці медичного персоналу, тривалість перебування хворого у стаціонарі, частоту випадків повторного звернення до медичної установи. Тобто необхідно визначати медичні технології з оптимальним показником вартість-ефективність [6].

В ряді випадків дешевизна медикаменту на практиці обертається зниженням якості лікування. Це викликано тим, що застарілі і більш дешеві препарати часто мають низьку ефективність і безпечність. Крім того, при тривалому використанні таких лікарських засобів у деяких хворих до них розвивається резистентність, частіше виникають побічні ефекти медикаментозної терапії, які спостерігаються в 10-20 % хворих. Правильний підбір і використання медикаментів дозволяє попередити виникнення близько половини вказаних недоліків, що також позитивно позначиться на вартості лікування.

Механізмом, який дозволить вирішити зазначені проблеми і запровадити принципи раціонального використання препаратів є створення та систематичний перегляд формулярних списків лікарських засобів [8,13] для потреб військово-медичної служби за розробленою схемою (рис 2).

Розроблений алгоритм створення формулярних списків передбачає вивчення епідеміологічних, маркетингових, економічних показників, які становлять основу для проведення фармакоекономічних досліджень як інструменту визначення формулярних переліків лікарських засобів у відповідності зі стандартами надання медичної допомоги та особливостями функціонування військово-медичної служби.

Висновки:

Створення формулярних списків для потреб військово-медичної служби дозволить значно скоротити номенклатуру лікарських засобів, використовувати здебільшого препарати-генерики, що полегшить професійну діяльність лікарів і зменшить кількості помилок у призначенні препаратів. Остаточне створення формулярних списків дасть змогу вирішити основні проблеми раціонального

використання лікарських засобів, призведе до зниження витрат бюджетного фінансування на медикаментозне забезпечення військовослужбовців з одночасним підвищенням якості надання медичної допомоги.

Рис 2. Алгоритм створення формулярних списків для військово-медичної служби

Література:

1. Пилипенко І. Стратегія захисту світового фармацевтичного ринку від фальсифікованих лікарських засобів. Масштаб проблеми та шляхи її вирішення в Україні / І. Пилипенко, Т. Остриця // Вісник фармакології та фармацевції. – 2008. - №1. – С 12-22.
2. Заліська О.М. Інформаційні аспекти фармакоекономіки / О.М. Заліська // Клінічна фармацевція. –2004. – Т. 3, № 2. – С. 21 – 23.
3. Использование основных лекарственных средств // Седьмой доклад Комитета экспертов ВОЗ. – Женева. – 2008. – С. 12-37.
4. Кулиджанов А.Ю. Фармакоэкономический расчет стоимости лечения внебольничной пневмонии / А.Ю. Кулиджанов, И.И. Сиротко, П.М. Корякин // Воен.-мед.журн. – 2001. - №1. – С. 50-52.
5. Мальцев В. И. Методология проведения фармакоэкономических исследований / В. И. Мальцев, Т. К. Ефимцева, Д. Ю. Белоусов // Український медичний часопис. – 2006. - №5. – С. 59-72.

6. Мнушко З.М. Фармакоэкономический анализ использования препаратов для активной иммунизации: Метод. рекомендации / З.М. Мнушко, И.В. Софронова – Х.: НФАУ, 2008. – 23 с.

7. Новожилова Е.Б. Современные методы фармакоэкономического анализа / Е.Б. Новожилова, О.А. Васнецова // Фармация. – 2009. - № 1. – С. 44-46.

8. Посібник з розробки та впровадження формулярної системи у лікувальних закладах / [Савелі Е., Шварц Г., Загорський А., Биков О.]. – 3 вид. - Арлінгтон, 2004. – 115 с.

9. Руководство по надлежащему назначению лекарственных препаратов. – Женева: ВООЗ, 2007. – 687 с.

10. Сирота П.С. Стратегія і тактика медичного постачання в ході реформування медичного забезпечення Збройних Сил України / П.С. Сирота, В.В. Трохимчук // Військова медицина України. – 2001. – Т.2, №1. – С. 50-53.

11. Соколовская Л.А. Рациональное использование лекарственных средств в Республике Беларусь / Л.А. Соколовская, А.К. Цыбин, М.К. Кевра // Здоровоохранение Беларуси. – 2010. - №3. – С. 24-27.

12. Трохимчук В.В. Запровадження формулярних списків лікарських засобів для потреб військово-медичної служби / В.В. Трохимчук, Р.Л. Притула, В.С. Гульпа // Зб. наук. праць Української військово-медичної академії “Проблеми військової охорони здоров’я”. – К., 2002. – Вип. 12. – С. 170-173.

13. Шеенко О.Н. Формуляр лекарственных средств – новый подход к рациональному использованию финансовых ресурсов / О.Н. Шеенко // Фармация. – 2009. – № 6. – С. 40 – 41.

14. Эффективное регулирование лекарств: чего могут достичь страны. тематическая дискуссионная публикация ВОЗ // Ежегод. Аптека. – 2003. – №18. – С. 85-86.

РАЦИОНАЛЬНОЕ ПРИМЕНЕНИЕ ЛЕКАРСТВЕННЫХ СРЕДСТВ В ВОЕННО-МЕДИЦИНСКОЙ СЛУЖБЕ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ

Притула Р.Л., Шматенко А.П., Семенченко Г.Б., Лихота А.Н.

Резюме. *Проведен анализ состояния медикаментозного обеспечения военнослужащих. Определены основные проблемы рационального применения лекарственных средств и основные пути решения данной проблемы с учетом особенностей функционирования военно-медицинской службы. Создан алгоритм разработки формулярных списков лекарственных средств для медицинских частей и учреждений Вооруженных Сил Украины.*

Ключевые слова: *лекарственные средства, рациональное использование, формулярный перечень.*

RATIONAL APPLICATION OF PHARMACEUTICALS IN TO THE MILITARY-MEDICAL SERVICE: PROBLEMS AND PATHS OF SOLUTION

A.Shmatenko, R.Pritula, G.Semenchenko, A.Lihota

Summary. The analysis of a state of medicamental support of the servicemen is conducted. The main problems of rational application of pharmaceuticals and main paths of solution of the given problem with allowance for of features of operation of the military-medical service are defined. The algorithm of development official lists of pharmaceuticals for medical parts and establishments of Armed Forces of Ukraine is created.

Keywords: medications, rational use, formulary list.